

החוצפה שבתשובה

שי פינקלשטיין
רב קהילת ניצנים

בראשית פרק ד

(יג) וַיֹּאמֶר קִין אֶל-יָקֹב גְדוֹל עֹנֵי מִנְשָׂא:

בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת ויחי פרשה צז ד"ה יהודה אתה יודוך מיד עמד ונשתטח לבקש רחמים מלפני הקדוש ברוך הוא שנ' גדול עוני מנשוא (שם שם /בראשית ד' / יג), אמר לפניו רבונו של עולם לא יהא עוני גדול מאותן ששים רבוא, שהן עתידין להכעיס לפניך במדבר וכיון שאמר נושא עון (במדבר יד יח) מיד מחלתה להן שנ' ויאמר י"י סלחתי כדברך (שם שם / במדבר י"ד / כ), באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא אם איני מוחל לקין אני נועל דלת בפני כל בעלי תשובה, מיד מחל לו הקדוש ברוך הוא מחצה, ולפי שלא עשה תשובה שלימה לא מחל לו על כל עוונותיו,

מדרש תנחומא (בובר) פרשת בראשית סימן כה

אמר הקדוש ברוך הוא מה עשית קול דמי אחיך צועקים אלי (שם שם /בראשית ד' / י), כיון ששמע קין התחיל עשות תשובה של רמאות, שנאמר ויאמר קין אל ה' גדול עוני מנשוא (שם שם /בראשית ד' / יג), אמר לפניו רבונו של עולם אתה טוען העליונים והתחתונים, ואין אתה יכול לטעון עוני. ד"א אמר לפניו רבונו של עולם אתה נקראת מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע (מיכה ז יח), וגדול עוני מנשוא, א"ל הקדוש ברוך הוא עשית תשובה, חייך שאני מבטל ממך גזירה אחת, שנאמר ויצא קין מלפני ה' וישב בארץ נוד (בראשית ד טז), עד שהוא יוצא פגע בו אדם הראשון, א"ל מה נעשה בדיןך, אמר אילולי שהודיתי כבר הייתי אבוד מן העולם, באותה שעה אמר אדם הראשון טוב להודות לה' (תהלים צב ב), בעולם הזה יחידים מודים להקב"ה, אבל לעולם הבא הכל מודים ואומרים לו הודאה, שנאמר אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני (ישעיה יב א).

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קא עמוד ב

תנו רבנן: שלשה באו בעלילה, אלו הן: קין, עשו, ומנשה. קין - דכתיב גדול עוני מנשוא. אמר לפניו: רבונו של עולם! כלום גדול עוני מששים ריבוא שעתידין לחטוא לפניך, ואתה סולח להם? עשו דכתיב הברכה אחת היא לך אבי. מנשה - בתחילה קרא לאלוהות הרבה, ולבסוף קרא לאלהי אבותיו.

רש"י בראשית פרשת בראשית פרק ד פסוק יג

(יג) גדול עוני מנשוא - בתמיה, אתה טוען עליונים ותחתונים, ועוני אי אפשר לטעון:

רמב"ן בראשית פרשת בראשית פרק ד פסוק יג

והנכון בפשט שהוא וידוי. אמר, אמת כי עוני גדול מלסלוח, וצדיק אתה ה' וישר משפטיך, אף על פי שענשת אותי הרבה מאד. והנה גרשת אותי היום מעל פני האדמה - כי בהיותי נע ונד

ולא אוכל לעמוד במקום אחד הנה אנכי מגורש מן האדמה ואין מקום למנוחתי, ומפניך אסתר - כי לא אוכל לעמוד לפניך להתפלל או להקריב קרבן ומנחה, כי בושתי וגם נכלמתי כי נשאתי חרפת נעורי. אבל מה אעשה כי כל מוצאי יהרגני - ואתה בחסדך הרבים לא חייבת אותי מיתה:

והענין, שאמר לפניו הנה חטאי גדול והרבית עלי עונש, אבל שמרני שלא אענש יותר ממה שחייבת אותי, כי בעבור שאהיה נע ונד ולא אבנה לי בית וגדרות בשום מקום, יהרגוני החיות, כי סר צלך מעלי. הודה כי האדם איננו נשגב ונמלט בכחו, רק בשמירת עליון עליו:

רש"ר הירש בראשית פרשת בראשית פרק ד
(יג) גדול עוני מנשוא. אי אפשר לפרש: גדול חטאי, מכדי שתהא לו כפרה; שכן, קין מנמק את דבריו, באמרו: "הן גרשת" וגו'; אך אין בהנמקתו כל זכר לחטא, אלא לעונש בלבד. משום כך פירשו "עון" במשמעות "עונש". אך משמעות זו לא הוכחה בודאות. מכל מקום, משמעות "עון" היא בדרך כלל "חטא", ולא "עונש". נניח אפוא, שזו משמעותו גם כאן, ויהיה פירוש הפסוק: גדול חטאי מכדי שאוכל לשאתו; הן גירשת אותי היום וכו'. והרי כאן הסתכלות מעמיקה בנפשו האפילה של פושע - ובמידת דינו של הקב"ה. וכך אומר קין: "חטאי גדול, מכדי שאוכל לשאתו; אתה הראיתני את גדול חטאי; שכן, גירשת אותי היום, התרת את קשר האירוסין שביני לבין האדמה, וגם סילקת ממני את הארת פניך; וכך, האדמה תקיאני, ה' יעזבני, וחברת האדם תנדני, והנה אני ירא, שכל מוצאי יהרגני!" נתאר לעצמנו את דמותו של קין; לידתו בסימן "קניתי", אפיו טבוע באות "קין", ובקנאה היה לפושע; זו היא דמותו של קין, - והוא מכיר עתה, שקיפח את כל זה בחטאו. הוא מגיע לכלל הכרת החטא, - לא מפני שהרע לאחיו, אלא מפני שהרע לעצמו. אפיו של קין לא נשתנה; עדיין היה מסוגל לומר: "השומר אחי אנכי!" חטאי גדול מדי, אומר קין; אילו רצחתי רק את אחי, יכולתי לסבול את חטאי; אך לא ידעתי, שעל ידי כך רצחתי את עצמי, נהייתי ארוך ו"נע ונד", וקיפחתי את כל זכותי בעולם ובחברה

Rav on Chumash

After murdering Abel, Cain thought that -he would find happiness and security. By taking over the other half of the globe, he assumed his ambitions would be realized. Now he understood that, instead of gaining more power, he lost everything. Cain approached the heinous sin of murder from a utilitarian, pragmatic viewpoint, understanding that through his action he became both alienated from nature and estranged from God. His conscience was not bothered by what he did to Abel, but his consciousness was bothered by the consequences of his action. Nevertheless, God accepted his repentance. (Boston, 1973)

רמב"ם הלכות תשובה פרק ז

גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך, ונאמר ולא שבתם עדי נאם ה', ונאמר אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב, כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק, התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנאו לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד,

ספר אבודרהם שמונה עשרה

השיבנו אבינו לתורתך על שם (נחמיה ט, לד) ואבותינו לא עשו תורתך. אמרו רז"ל יאמר אבינו שנהיה חביבין לפניך כבן. ועוד השיבנו אבינו לתורתך ע"ש דאמרינן בספרי (שמ"ה) ובאלה שמות רבה (פל"ג, ו) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. (דברים לג, ד). משל לבן מלך שנשבה למדינת הים כשהוא קטן אם מבקש לחזור אפילו לאחר כמה שנים אינו בוש לחזור מפני שאומר לירושתי אני חוזר, כך תלמיד חכם כשהוא פורש מדברי תורה והולך ומתעסק בדברים בטלים אם מבקש לחזור אליו לאחר כמה שנים אינו בוש לחזור מפני שאומר לירושתי אני חוזר. ולכך אמר אבינו לפי שהבן חוזר לירושתו שירש מאביו.